

Méréstechnika

Hőmérséklet mérése

Hőmérséklet:

A hőmérséklet a termikus kölcsönhatáshoz tartozó állapotjelző.

A hőmérséklet azt jelzi, hogy egy test hőtartalma milyen szintű. Amennyiben két eltérő hőmérsékletű test kerül érintkezésbe, köztük egy energiaforgalom indul meg. A folyamat mindaddig tart, amíg a két test hőmérséklete ki nem egyenlítődt.

Abban az esetben, ha két test közt nem játszódik le termikus kölcsönhatás, a testeket azonos hőmérsékletűeknek lehet tekinteni.

Hőmérsékletskálák, alappontok:

Követelmények:

gyakorlat számára jól megfelelő
reprodukálható

Az általánosságban használt hőmérsékletskálák:

- Kelvin skála (termodinamikai vagy abszolút skála)
- Celsius skála
- Rankine skála
- Fahrenheit skála
- nemzetközi hőfokskála (IPTS 68)

A **Kelvin skála** egyik alappontja az a hőmérséklet, amelyen az ideális gáz fajtérfogatának és nyomásának szorzata nulla. Ez a hőmérséklet 0 °K . A Celsius skálával azonos osztású.

A két skála közt a kapcsolat: $T[\text{°K}] = t[\text{°C}] + 273.15$

A **Celsius skála** egyik alappontja az olvadó jég és víz keverékének hőmérséklete, a másik alappont a víz forráspontja $101\ 325\ \text{Pa}$ nyomásnál. Ezek az értékek kémiaailag tiszta vízre vonatkoznak.

A két alappont közti távolságot 100 részre osztották.

Az angolszász országokban használatos a **Fahrenheit skála**, itt a víz fagyáspontját +32-vel, a víz forráspontját +212-vel jelölik. A skála tehát a két alappont közt 180 osztású.

$$t[^\circ\text{F}] = 9/5[t^\circ\text{C}] + 32$$
$$t[^\circ\text{C}] = 5/9\{[t^\circ\text{F}] - 32\}$$

A **Rankine skála** a Fahrenheit skála osztásának megfelelő abszolút ill. termodinamikai hőfokskála.

A **nemzetközi hőfokskála** tulajdonképpen a termodinamikai hőfokskála 6 rögzített alapponttal.

A primer alappontok a következők:

- A folyadék és gőz halmazállapotú oxigén egyensúlyi állapota 101325 Pa nyomáson (**oxigénpont**): **-182.970 °C**
- Kémiaailag tiszta olvadó jég és levegővel telített víz keverékének egyensúlyi hőmérséklete 101325 Pa nyomáson (**jégpont**): **0 °C**
- A víz és gőzének egyensúlyi hőmérséklete 101325 Pa nyomáson (**gőzpont**): **100 °C**
- A kén és gőzének egyensúlyi hőmérséklete 101325 Pa nyomáson (**kénpont**): **444.600 °C**
- Szilárd és folyékony halmazállapotú ezüst egyensúlyi hőmérséklete (olvadási hőmérséklete) 101325 Pa nyomáson (**ezüstpont**): **960.8 °C**
- Szilárd és folyékony halmazállapotú arany egyensúlyi hőmérséklete (olvadási hőmérséklete) 101325 Pa nyomáson (**aranypont**): **1063.0 °C**

Az ún. **primer alappontok** mellett **szekunder alappontokat** is megadnak, amelyek a primer alappontok hézagait töltik ki.

Ilyen alappontok a **naftalinpont, kadmiumpont, antimonpont, nikkelpont és platinapont.**

A hőmérsékletmérő műszerek rendszerezése

- érintkezéssel mérők: - hőtágulás alapján működő hőmérők
 - ellenálláshőmérők
 - hőelemek
- össz- és részsugárzás érzékelő műszerek
- egyéb, különleges hőmérők

Hőmérő	Termometrikus tulajdonság
Gáz állandó nyomás mellett	térfogat
Gáz állandó térfogat mellett	nyomás
Elektromos ellenállás állandó mechanikai feszültség mellett	elektromos ellenállás
Termoelen állandó mechanikai feszültség mellett	belső feszültség
Folyadékok köbös hőtágulása	térfogatváltozás
Szilárd testek lineáris hőtágulása	hosszúságváltozás

Folyadéktöltésű hőmérők

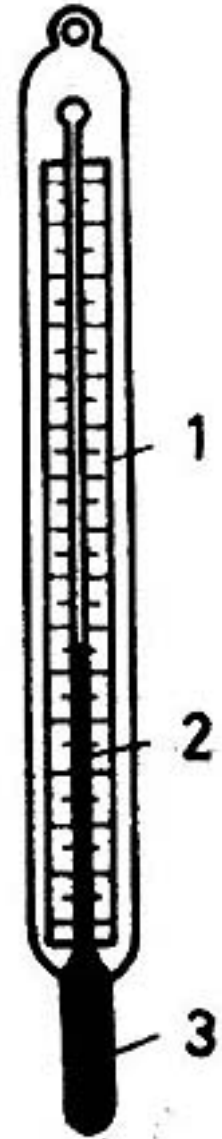
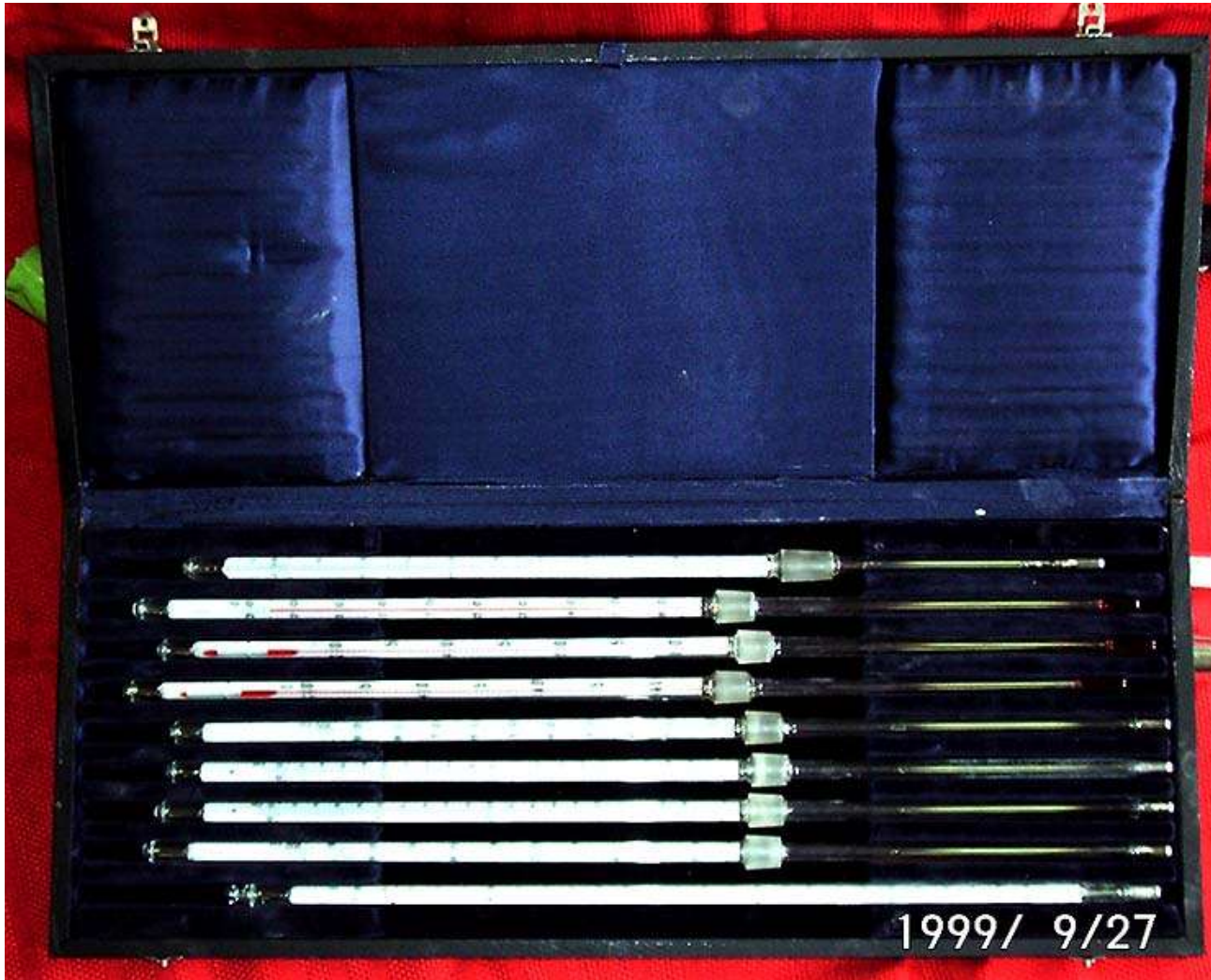
Mérőfolyadékok:

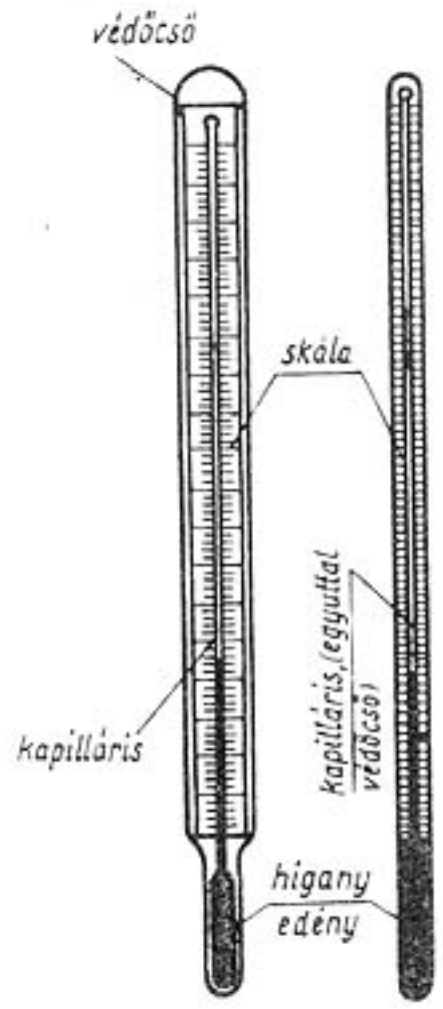
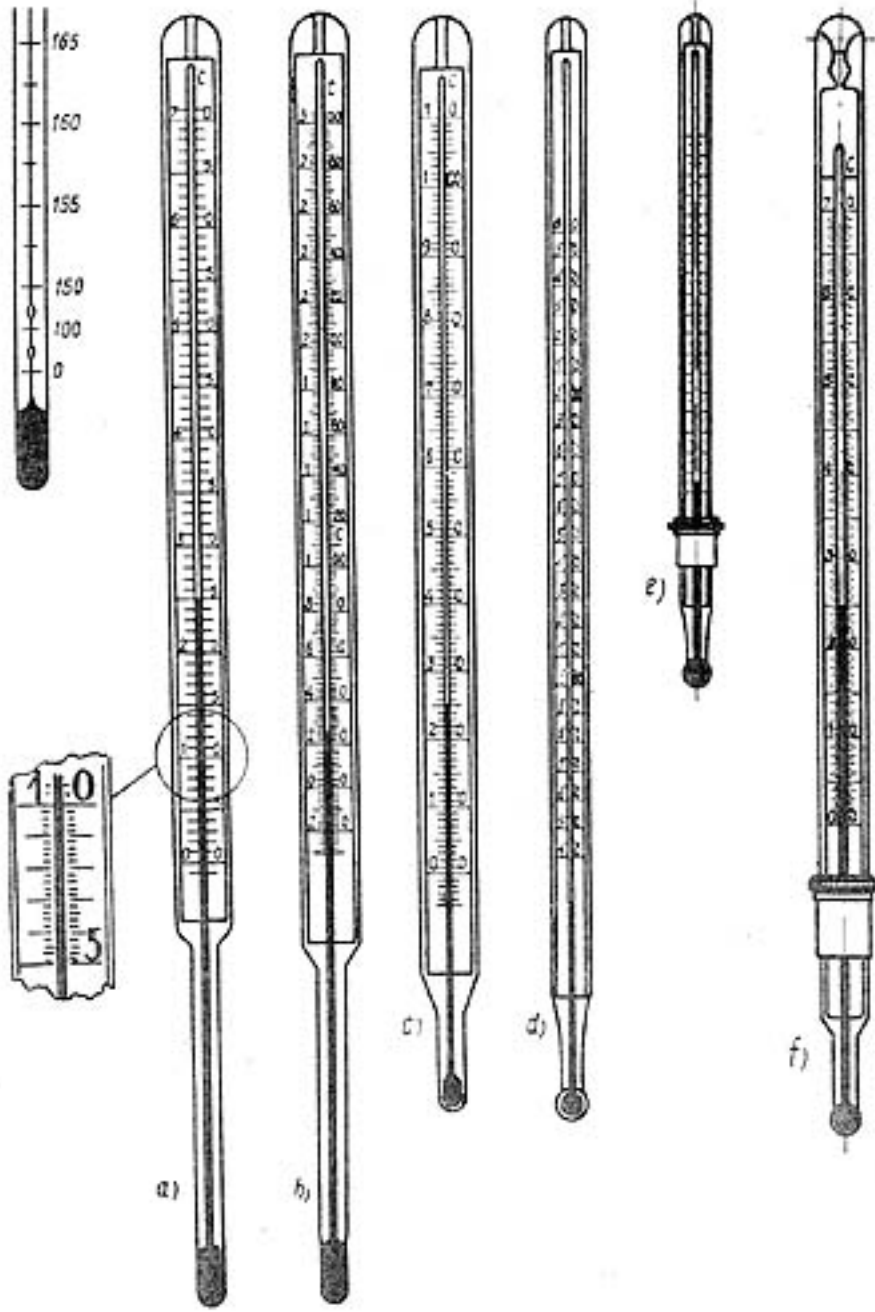
Higany	-30	+280 °C
Higany gáztöltéssel	-30	+750 °C
Pentán	-200	+20 °C
Alkohol	-110	+50 °C
Toluol	-70	+100 °C

Az üveg folyadékhőmérők a mérőfolyadék tartályból és az ehhez csatlakozó kis átmérőjű kapillárisból állnak.

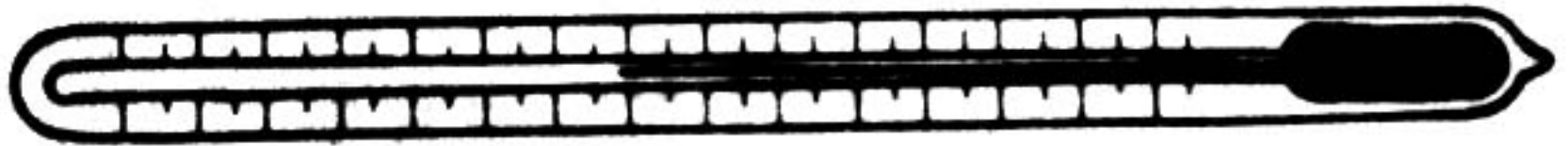
A mérőfolyadék hőtágulása nagyobb, mint a tartályé, ezért a hőmérséklet növekedésekor a folyadék a kapilárisba szalad fel.

Belső skálás hőmérők

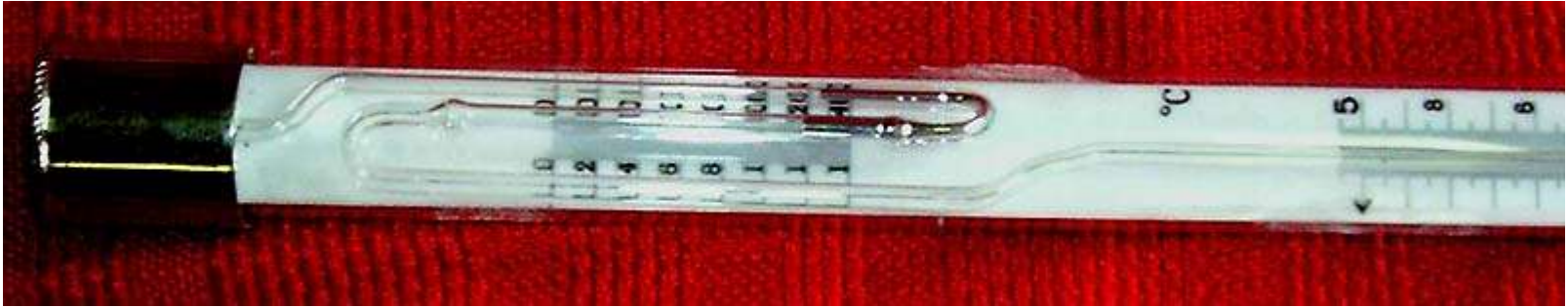

Bothómérők

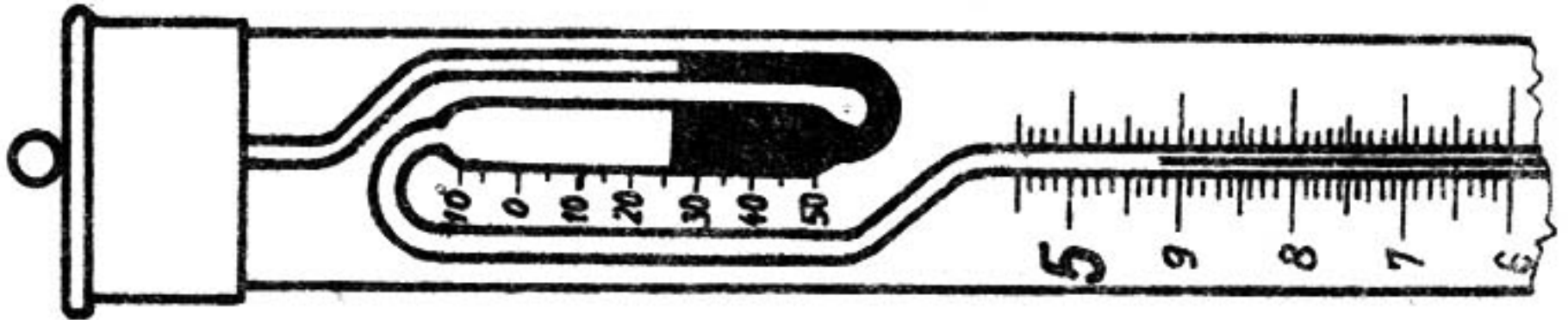

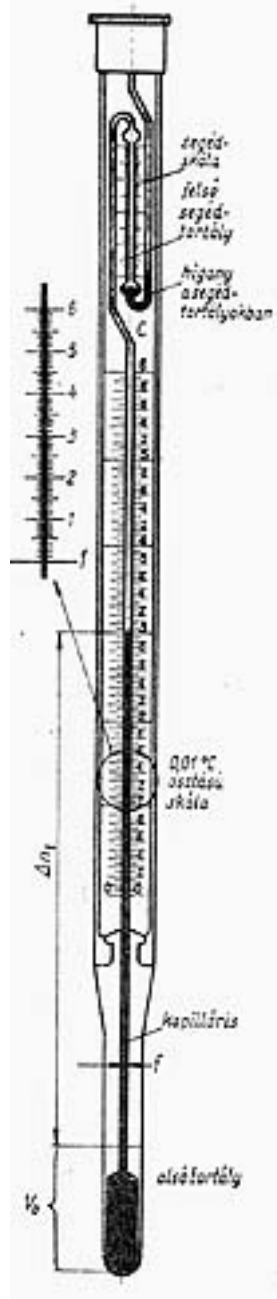
Beckmann hőmérő

Tetején egy kis segéd tartály van, ami lehetővé teszi, hogy a kívánt hőmérsékleten az alsó tartályban és a kapillárisban éppen annyi higany legyen, ami az adott hőmérsékletnél szükséges. A Beckmann hőmérővel 0-170 °C mérés határ közt 5-6 °C hőmérsékletváltozás 0.01 °C pontossággal olvasható le.

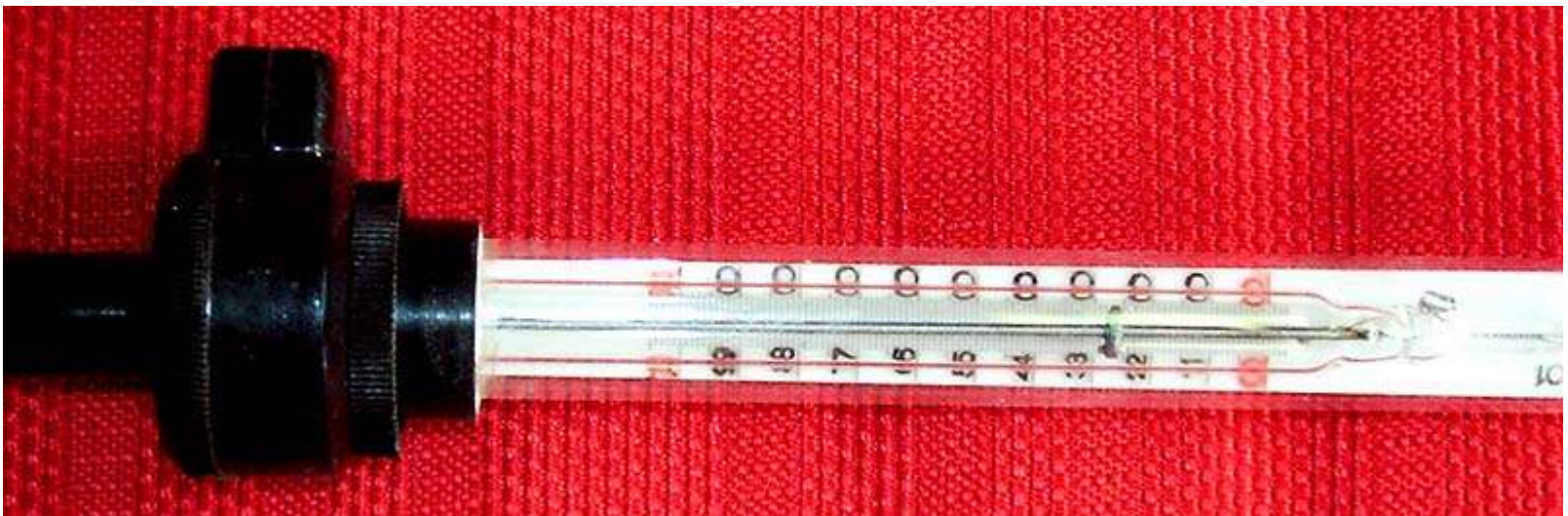
Beckmann hőmérő

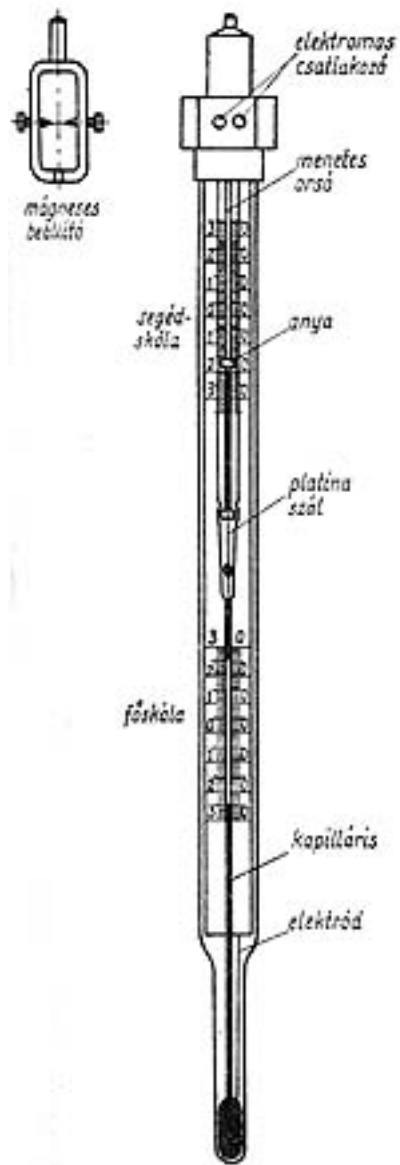

Beckmann hőmérő

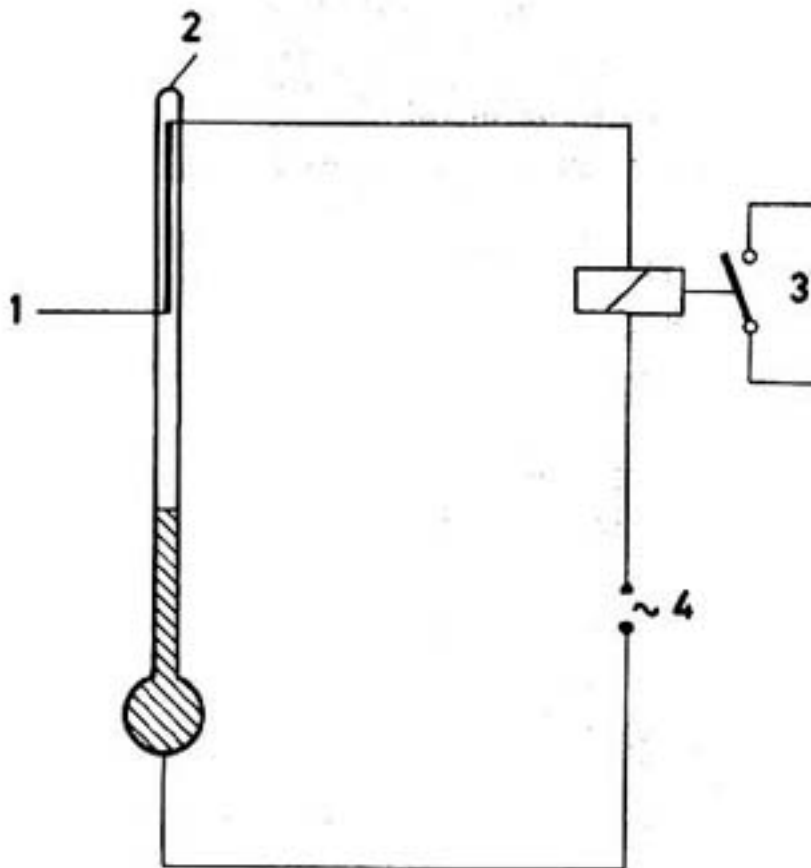
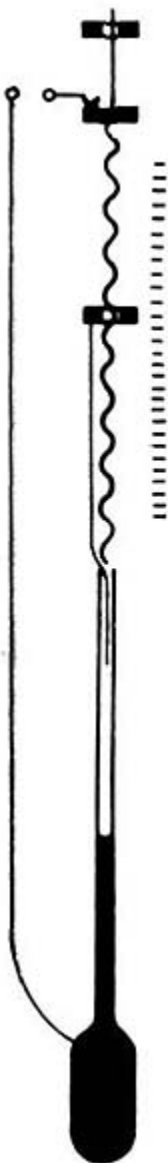
Kapcsoló hőmérő

Kapcsoló hőmérő

Kapcsoló hőmérő

Kontakthőmérő elvi kapcsolása

1 beállított (parancsolt) érték; 2 kontakthőmérő;
3 relé; 4 hálózati feszültség

A **maximum-hőmérők** kapillárisában kis vasrudacska van. Ez a kisebb fajsúlyánál fogva a higanyszinten mozog, ha a higanyszál felfelé mozdul el. Ha azonban a hőmérséklet csökken, és a higanyszál lefelé halad, a vasrudacska a gyenge súrlódás következtében fennakad, és megmarad abban a helyzetben, ami a higanyszál legmagasabb szintjének felel meg.

A vasrudacska kívülről mágnes segítségével vihetjük tetszőleges helyzetbe.

A **minimum-hőmérők** nem higany töltésűek, bennük alkoholt, vagy más szerves folyadékot alkalmaznak. A kapillárisban üvegrudacska mozoghat, melyet a mérőfolyadék lefelé való mozgásakor a felületi feszültség hatására megtart. Ez az erő azonban nem elég ahhoz, hogy az üvegrudat felfelé is elmozdítsa. Ha a folyadékszál emelkedik, az üvegrudacska a falhoz tapadva helyben marad. Az üvegrudacskába vékony vashuzalt forrasztanak, így mágnessel tetszőleges helyzetbe hozható.

Az **ipari hőmérők** a laboratóriumiaktól minőségben és kivitelben különböznek. A felhasznált anyagok minősége gyengébb, a gyártástechnológia egyszerűbb, a kivitel a szükséges pontosság biztosítása mellett a legegyszerűbb. A skálázás nagyméretű, szembetűnő. Az osztásfinomság 1, 2, 2.5, 5, 10 °C, a méréshatárok hazai gyártmányoknál -60...+600 °C közt vannak.

A hőmérő alakja egyenes vagy könyökben hajlított, kétféle méretben gyártják. Az ipari hőmérőket védőszerelvényel készítik. A leginkább használatos szerelvényformák az MSZ 11210/2 szabványban szerepelnek.

Folyadékhőmérők hibái, korrekciók

Skálakorrekció

$$K = \alpha \cdot n \cdot (t_v - t_K)$$

ahol α a mérőfolyadék és az üveg hőtágulási tényezőjének különbsége

n a kiálló szál hossza

t_v a mért hőmérséklet

t_K a kiálló szál környezetében a középhőmérséklet

Nyomásérzékenység

0.001 °/cm

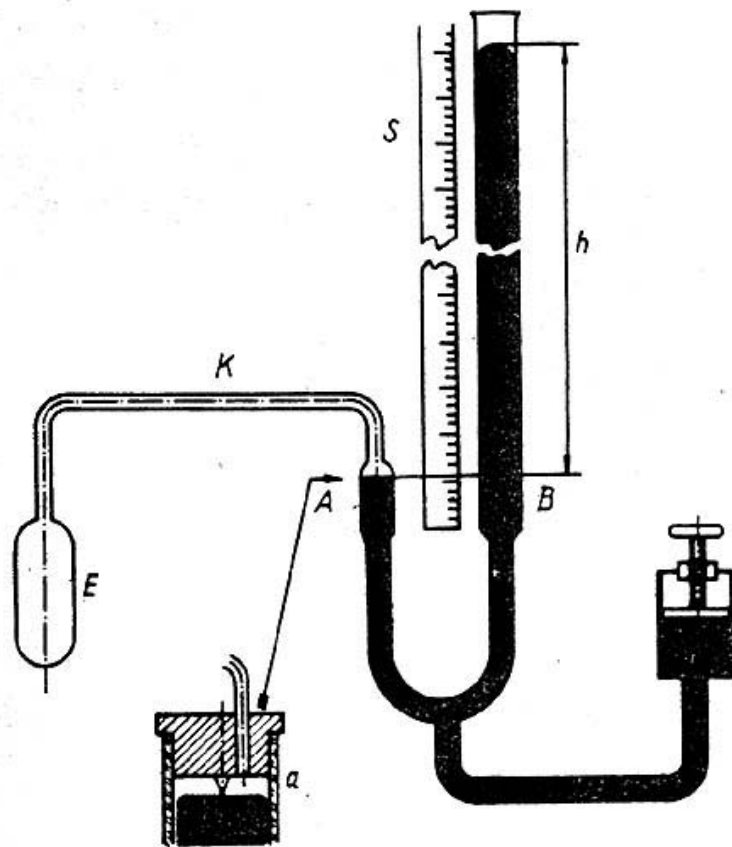
Üvegöregedés

Nullpontdepresszió

0.2-0.6 °C

12-24 óra

Állandó térfogaton, nyomásméréssel mérő hőmérő

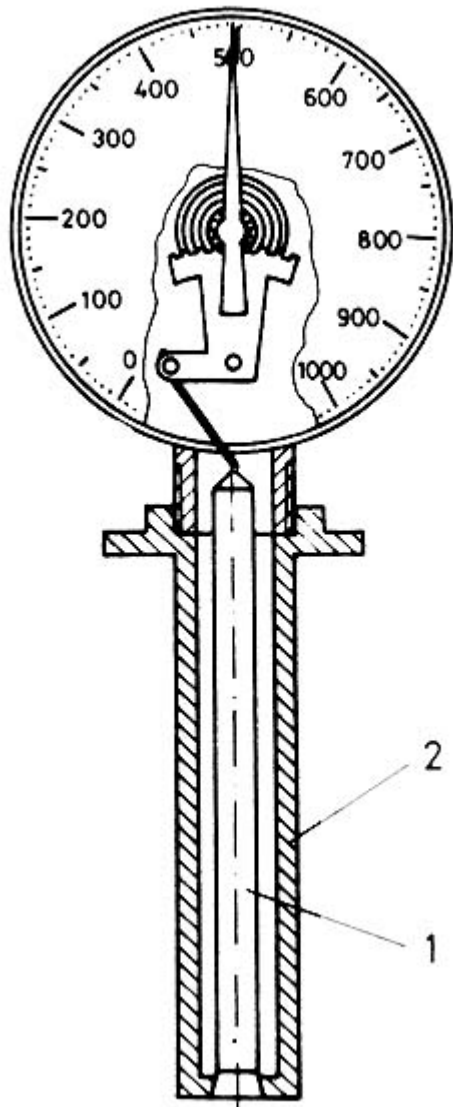
(*E* – Állandó térfogatú tartály; *K* – kapilláris; *a* – a higanyívó beállítására szolgáló tartály; *A* – *B* a higanyívó vonatkoztatási szintje; *S* – skála.)

Manometrikus hőmérők

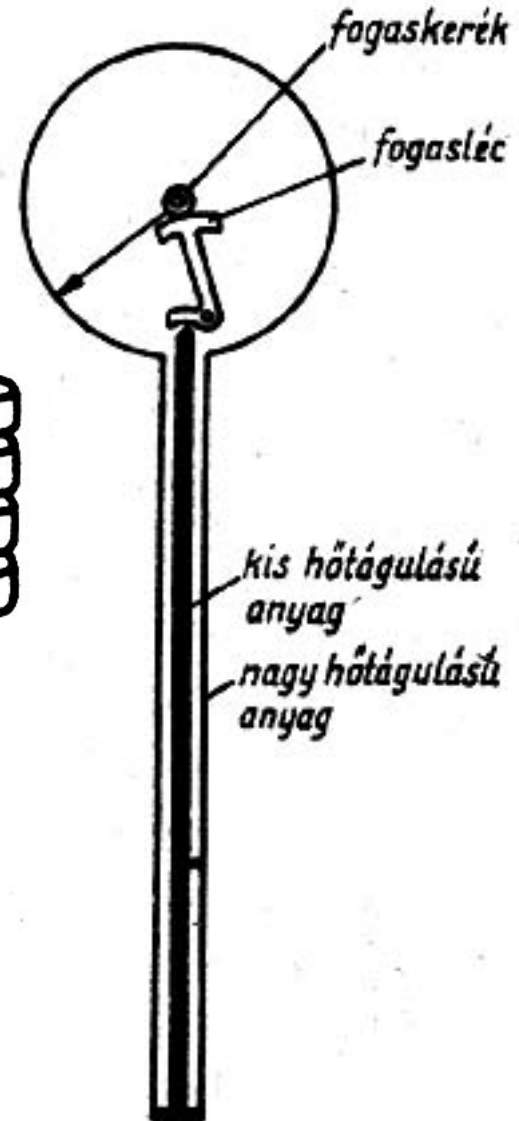

1999/ 9/27

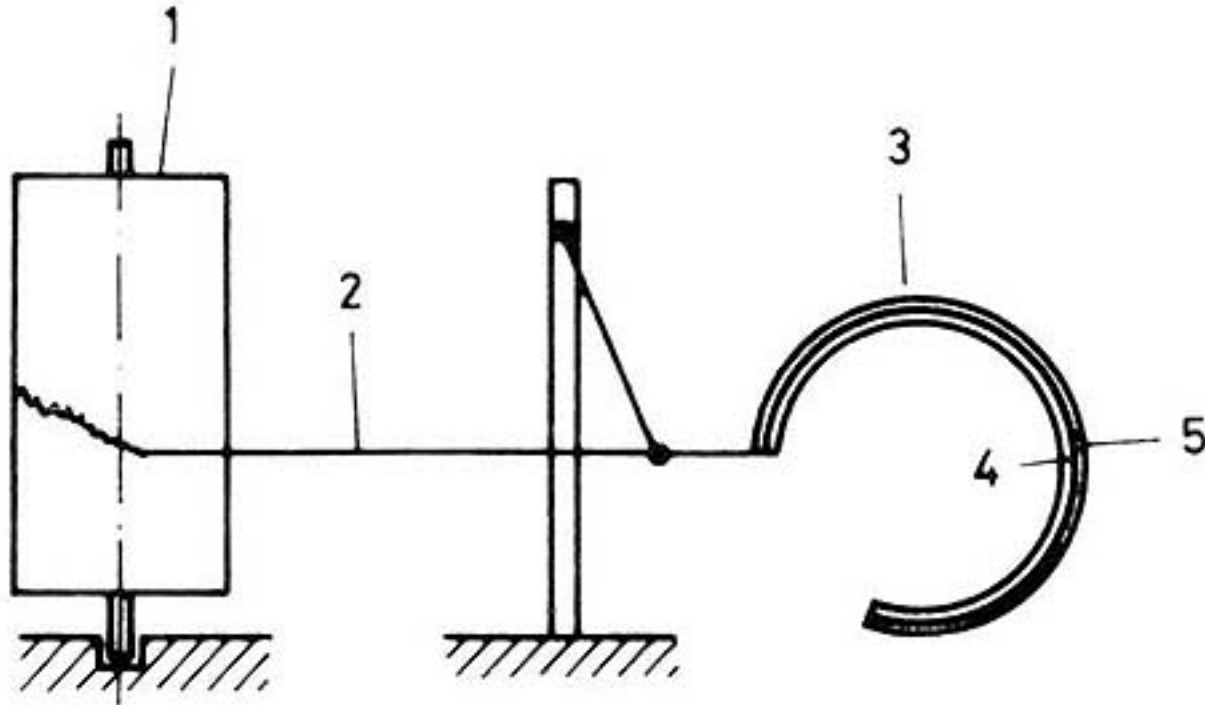
Fém hőtáguláson alapuló hőmérők

A részlet

Fém hőtágulásán alapuló hőmérők

Regisztráló bimetall hőmérő

1 regisztrálódob; 2 íroszerkezet emelő;
3 bimetall; 4 acél; 5 réz